

נסיעת שוטרים בשבת לצורך אבטחת

החוגגים בל"ג בעומר בקבר רשב"י

הרב רמי רחמים ברכיהו

ראשי פרקים:

- א. נסיעה לאבטחת אירוע המוני
  1. חובת מניעת חילול שבת
  2. מניעת חילול שבת הכרוכה בטרחה מרובה
  3. זילות השבת ביחס לכוחות הביטחון ומשטרה
- ב. דחיית ל"ג בעומר ליום ראשון
  1. מנהג ל"ג בעומר בקבר רשב"י
  2. הדלקת המדורות בקבר רשב"י
  3. לפני עיוור לא תיתן מכשול
  4. דין "לפני עיוור" ומסייע בעבודת המשטרה
  5. דחיית ברית מילה כשיש חשש לחילול שבת
  6. גדר משטרה המחויבת על פי החוק לאבטח אירועים המוניים
  7. מגדר מילתא כדי למנוע חילול שבת
  8. מגדר מילתא בחילול שבת של המונים
  9. בין פעולות אבטחה בשגרה לפעולות חד-פעמיות
- ג. הלכות מדינה
- ד. סיכום

שאלה: לצורך תגבור כוחות במתחם קבר רשב"י בל"ג בעומר החל להיות במוצאי שבת, נתבקשנו לנסוע בשעות הצהריים של יום השבת לאזור הר מירון. על כך אנו שואלים שתי שאלות: א. אנו משרתים בתחנות משטרה במרכז הארץ ובדרומה, האם הנסיעה בעיצומו של יום השבת לצורך התגבור מותרת? ב. עד כמה עלינו להתאמץ כדי להגיע למתחם הקבר כבר בערב שבת כדי לא לחלל את השבת בנסיעה?

א. נסיעה לאבטחת אירוע המוני

משטרת ישראל מחויבת לאבטח כל אירוע רב-משתתפים, ובכללו ל"ג בעומר במתחם קבר רשב"י, אירוע שמשותפים בו עשרות אלפי יהודים ויותר. אבטחת אירוע כזה נובעת משתי סיבות עיקריות: ראשית, חובת שמירת החוק והסדר כדי למנוע דוחק וסכנה מצד ההמונים; שנית, אבטחה מחשש לאירועי פח"ע וכד'.

לצורך כך המשטרה נערכת מראש הן בשמירה על מתחם קבר רשב"י עצמו, הן על דרכי ההגעה של ההמונים והכוונת התנועה באזור כולו, והן בשמירה על שטחים הסמוכים למתחם הקבר ובידוק ביטחוני קפדני. לצורך כך לא ניתן להסתפק בעשרות בודדות של שוטרים, אלא יש צורך בגיוס מאות שוטרים שיוכלו לאבטח את האירוע מכל ההיבטים הנזכרים. לאור נתונים אלה, ברור שמותר לשוטרים לנסוע בשבת לצורך כך מפני שבאירוע מסוג זה יש חשש פיקוח נפש של המונים.

1. חובת מניעת חילול שבת

אמנם יש מקום לטעון שמא חובה על השוטרים להגיע למתחם הקבר כבר בערב שבת כדי למנוע נסיעה ביום השבת, שהרי למדנו ממקורות שונים בהלכה שבמקום שידועים מראש שעלולים לחלל שבת מפני פיקוח נפש, יש חובה הלכתית להימנע מחילול השבת. כך מובא בתלמוד (שבת יט, א): "תנו רבנן: אין מפליגין בספינה

פחות משלושה ימים קודם השבת", וביאר בעל המאור (שם) שהאיסור לצאת בספינה שלוש ימים קודם השבת הוא "שנראה כמתנה לחלל את השבת, מפני שאין דבר העומד בפני פיקוח נפש. והוא הדין להפריש במדברות ולכל מקום סכנה שאדם עתיד לחלל בו את השבת". עמדה זו נפסקה להלכה בשולחן ערוך (או"ח רמח, ד), ולדעת המהריב"ל (שו"ת ח"ב סימן נג) והרדב"ז (ח"ד סימן עז) ההיתר להפליג בספינה קודם שלוש ימים הוא רק כאשר אין ודאות שיצטרך לחלל שבת, אך אם ברי לו שיצטרך לחלל את השבת - אף מתחילת השבוע אסור להפליג בספינה; כן מוכחת דעת הרי"ף, ועייני ביאור הלכה (רמח, ד ד"ה ופוסק עמהם) שכתב שאף מרן השולחן ערוך מסכים לכך. אם כן, ההיתר לחלל את השבת משום פיקוח נפש הוא רק כאשר לא ניתן למנוע זאת מראש, ואם ניתן למנוע את חילול השבת - יש חובה הלכתית להימנע מכך. להלכה זו יש להביא ראיה מדין מי שיצא לדרך ואינו זוכר מתי יום השבת, שפסק השולחן ערוך (או"ח שמד, ב):

היה יודע מנין יום שיצא בו, כגון שיודע שהיום יום רביעי או יום חמישי ליציאתו, אבל אינו יודע באיזה יום יצא, מותר לעשות מלאכה כל מה שירצה ביום שמיני ליציאתו שביום כזה יצא מביתו דבודאי לא יצא בשבת.

המשנה ברורה (שם ס"ק יא) כתב בשם אחרונים שאם יכול לעשות מלאכה באותו היום שתספיק לו לכל השבוע, הרי שהוא מחויב בכך ואסור לו לעשות מלאכה בשאר ימות השבוע. על פי עיקרון זה כתב בשער הציון (ס"ק ט):

ומזה נוכל ללמוד בזמננו דאם נתנה הממשלה הרוממה מלאכה לאיש הצבא שתהיה עשויה מתוקנת ליום השבת בצהרים, מחויב להכין המלאכה מקודם כדי שלא יצטרך לחלל השבת, דהרי הממשלה לא צייתה שיעשה דווקא ביום השבת, וכך נוכל ללמוד מסימן זה כמה הלכות המצויות בעניין זה.

נראה כי עיקרון זה הוביל את המשנה ברורה (של ס"ק א) לצטט את דברי המגן אברהם (שם ס"ק א) בשם ספר חסידים (סי' תתנה) כי אישה מעוברת הנמצאת

בחודש התשיעי להריונה, "שמן הראוי להזמין בכל ערב שבת כל הדברים הנצרכים לה דשמה יזדמן לידתה בשבת ולא תצטרך לחלל שבת".

עיקרון זה הנחה גם את הרב משה פיינשטיין שפסק (אגרות משה או"ח א סי' קלא) כי רופא שיש לו תורנות בבית החולים בשבת, מחויב להגיע לבית החולים כבר בערב שבת ולא לחלל את השבת בנסיעה, ואם אין אפשרות לשבות בבית החולים - מחויב להגיע בערב שבת למקום סמוך לבית החולים "אף אם יצטרך לשלם דמי שכירות בעד הלינה... ואף שלא יהיה לו שם יין לקדוש וסעודה חשובה לכבוד השבת, נמי היה צריך להישאר שם, דמצוות סעודת שבת וקדוש לא תדחה איסור מלאכה דשבת". עוד הוסיף האגרות משה (שם) כי במקום "שיש רופא אחר, ואין קפידא להחולה איזה רופא ירפאנו, וגם לא קראו לו, ודאי אסור לו לחלל שבת".

על פי דברים אלה ניתן לומר בנידון דידן כי שוטר שומר תורה ומצוות יהיה מחויב לשהות בערב שבת במתחם קבר רשב"י כדי להימנע מחילול שבת בנסיעה. חיוב זה חל גם אם יצטרך להוציא ממון לשם כך, כגון לשהות בבית הארחה סמוך וכד'. נוסף על כך, כיוון שאין הקפדה שדווקא שוטר מסוים יאבטח את מתחם הקבר, הרי שאם יש אחרים היכולים למלא את משימת האבטחה, כגון אלה שאינם מקפידים על שמירת השבת, יש חובה על שומרי השבת לבקש ממפקדיהם לא לחלל שבת בנסיעה להר מירון.

2. מניעת חילול שבת הכרוכה בטרחה מרובה

אולם הרב שלמה זלמן אויערבך זצ"ל כתב בתשובה (שו"ת מנחת שלמה סימן ז) עמדה החולקת על הרב משה פיינשטיין, ולדעתו במקום שיש הפסד ממון אין הרופא חייב לעשות פעולות שימנעו חילול שבת משום פיקוח נפש. דין זה למד הרב מפסק השולחן ערוך (יו"ד סי' שעד) כי כהן מטמא למת מצווה, ועל כך הוסיף הרמ"א (שם) בשם יש אומרים: "שאם אינו מוצא שיקברוהו רק בשכר, אינו חייב לשכור משלו אלא מיטמא אם ירצה". ומדוע לא? הרי בסופו של דבר מדובר באיסור של טומאת כהן? ביאר הגרש"ז:

על כורחך דכיון שהוא מת מצוה, והתורה התירה אותו להיטמא, אין כאן שום עבירה, ואין צריך כלל לחפש עצות ולהפסיד ממון כדי להימנע מזה, כיון שאין זו עבירה אלא מצוה. וכיוון שכן, גם לעניין פקוח נפש אית לן למימר הכי, דכיוון שפקוח נפש דוחה שבת, אין זו עבירה ואינו חייב להפסיד כלום משלו.

נוסף על כך, בספרו החשמל לאור ההלכה (סימן ג פרק ב) כתב הגרש"ז כי החיוב להימנע מחילול שבת במקום פיקוח נפש הוא רק כאשר עושה מעשה ביום חול שבעקבותיו יצטרך לחלל את השבת, כגון היוצא בספינה שלושה ימים קודם השבת, "משום דעושה מעשה" לא התירו לו לצאת בספינה אם ודאי יצטרך לחלל שבת, אולם לא מצינו חיוב לעשות מעשה כדי למנוע חילול שבת של פיקוח נפש. לכן לדעת הגרש"ז אין כל חיוב על הרופא לעשות מעשה בקום ועשה ולשבות קרוב לבית החולים כדי למנוע חילול שבת משום פיקוח נפש. ומה שכתב המשנה ברורה (של ס"ק א) כי אישה מעוברת תכין את הדברים הנצרכים לה ללידה כדי להימנע מחילול שבת, לדעת הגרש"ז זו חומרא בעלמא, וראיה לכך מלשון המשנה ברורה עצמו שכתב "ולכן מן הראוי" (שמירת שבת כהלכתה, פרק לב הערה קד).

עוד הוסיף הגרש"ז (מנחת שלמה שם) כי ממקורות שונים ניתן ללמוד שהחובה להימנע מחילול שבת במקום שיש בו פיקוח נפש היא רק כאשר אין טורח גדול. על פי עיקרון זה כתב בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק לב, לד):

חייב אדם להכין מבעוד יום כל דבר שיצטרך לו בשבת לצורך החולה שיש בו סכנה, ואסור לו לסמוך על מה שיהא מותר לו לחלל את השבת אם לא הכין מבעוד יום... עם זאת, מעיקר הדין אין חובה לעשות מעשה שיש בו טורח גדול כדי למנוע את הצורך בחילול שבת שעלול להתהוות בשל פיקוח נפש.

עוד כתב כי אישה הנמצאת בחודש התשיעי להריונה, אם אין לה צירים וכד', אינה חייבת להימצא בקרבת בית החולים סמוך לשבת כדי להימנע מנסיעה בשבת (שם לו,

ז) שהרי בשהייה מחוץ לבית למשך השבת כולה יש טרחה מרובה; והוסיף שכן שמע עדות מפי החזון איש (שם הערה יג).

יש לצרף לדברים אלו את ההיתר לצאת בספינה שלושה ימים קודם השבת לצורך מצווה, ורופא השוהה בביתו בסעודת ליל שבת עם בני ביתו ודאי יש בזה משום מצוות עונג שבת. היתר זה הובא בספר שמירת שבת כהלכתה בשם הגרש"ז זצ"ל (פרק מ הערה עא):

אם על ידי זה שהוא יהיה מנותק כל ליל השבת מהבית יתבטלו הוא ובני ביתו מעונג שבת, משום דהרי זה חשיב כדבר מצוה, וכיון שאינו עושה שום מעשה בקום ועשה בערב שבת לגרום לחילול שבת למחר, הרי זה חשיב כדבר מצוה, ואינו חייב לעזוב את ביתו מערב שבת.

3. זילות השבת ביחס לכוחות הביטחון ומשטרה

סניף נוסף להיתר יש לצרף על פי פסיקת השולחן ערוך (או"ח רמת, ד), המבוססת על דעת בעל המאור הסובר כי האיסור לצאת בספינה שלושה ימים קודם השבת הוא משום "שנראה כמתנה לחלל את השבת". ויש מקום לברר מה ההבדל בין יציאה בתחילת השבוע - המותרת אף שיצטרך לחלל שבת - ובין יציאה שלושה ימים קודם השבת¹. כמו כן, מדוע כשיוצא לדבר מצווה, התיירו לצאת בערב שבת על אף שיצטרך לחלל שבת?

על כך ענה הריב"ש (סימן קא) כי הנימוק "מתנה לחלל את השבת" הוא זילות השבת בעיני הרואים, וכאשר אדם יוצא בספינה בתחילת השבוע, הרואים אינם משייכים זאת לחילול שבת, מה שאין כן יציאה שלושה ימים קודם השבת הנתפסת בעיני הרואים כמעשה הכרוך בחילול שבת מפני קרבתה לשבת; כך כתבו לבאר גם שולחן ערוך הרב (או"ח רמת, ו) והציץ אליעזר (חלק יב סימן מג). מסיבה זו התיירו יציאה

¹ שלא כדעת הביאור הלכה שהובא לעיל, הסובר שאם בוודאות יצטרך לחלל שבת - אסור לצאת בספינה אפילו מתחילת השבוע.

בערב שבת משום מצווה, ויש שהרחיבו זאת אף ליוצא לסחורה או לראות פני חברו (רמ"א שם), "משום שבכהאי גוונא ראשו ורובו נתונים למצוותו והכל רואים זאת, ולפיכך אין לפרש בשום אופן את מעשיו כמתנה חלל את השבת" (הרב ישראל רוזן, תחומין טז, עמ' 44).

על פי דברים אלה, ניתן לומר ששוטרים ואנשי ביטחון והצלה אינם נכנסים כלל לגדר של מתנה לחלל את השבת, כיוון שהכול יודעים שאנשים אלה עוסקים בהצלה ובשמירת נפשות, והם עושים את מלאכתם גם בשבתות ובימים טובים. משום כך גם אם נשארים בביתם בערב שבת ויוצאים לעשות מלאכתם בשבת אין בזה משום זילות של השבת בעיני הרואים, וכשם שבמקום מצווה אין משום "מתנה לחלל את השבת", הוא הדין לאנשי ביטחון והצלה. לעומת זאת, אנשים שאין להם כל תפקיד הקשור לביטחון והצלה, יציאתם בשבת תיראה כזילות בערך השבת, ועל כן עליהם לתכנן את מעשיהם כדי שלא ייראו כמתנים לחלל את השבת.

ב. דחיית ל"ג בעומר ליום ראשון

על פי האמור, נראה כי יש מקום לדון בסוגיה שלפנינו לא רק מצד השוטרים אלא גם מצד החוגגים את ל"ג בעומר במוצאי שבת. לכאורה גם הם מחויבים למנוע חילול שבת של כוחות הביטחון וההצלה, כיוון שבעיני הרואים דבר זה מתפרש כחילול שבת המוני מיותר וכזלזול בערך השבת מצד החוגגים. נראה כי זה הרקע להחלטת הרבנות הראשית לישראל (מיום כ"ט באדר א תשע"ד) אשר קראה לדחות את חגיגות ל"ג בעומר ליום ראשון, וכפי שפורסם לציבור הרחב:

מועצת הרבנות הראשית לישראל דנה בנושא הדלקת המדורות במוצאי שבת וחזרה על החלטותיה הקודמות, שהיות והדלקת המדורות **ואבטחתן** עשויה להיות כרוכה בחילול שבת, על כן היא קוראת לציבור לקיים את מדורות ל"ג בעומר ביום ראשון ולא במוצאי שבת.

לצערנו הרב, על אף שקריאה זו נענתה על ידי רבים במקומות שונים בארץ, דווקא במתחם קבר רשב"י לא נהגו על פי הוראה זו, ובכך גרמו חילול שבת של מאות שוטרים ואנשי ביטחון והצלה.

על כן יש לשאול מדוע דווקא בהר מירון, מקום קברו של התנא האלוקי רשב"י, לא נזהרים בחיוב של מניעת חילול שבת?

1. מנהג ל"ג בעומר בקבר רשב"י

אפשר לומר שטעמם הוא משום שמדובר במנהג קדום בן מאות שנים, כפי שמובא בכתבי מהר"ח"ו (שער הכוונות):

ענין מנהג שנהגו ישראל ללכת ביום ל"ג לעומר על קברי רשב"י ור' אלעזר בנו אשר קבורים בעיר מירון כנודע, ואוכלים ושותים ושמחים שם, אני ראיתי למורי ז"ל (=האר"י הקדוש) שהלך לשם פעם אחת ביום ל"ג לעומר, הוא וכל אנשי ביתו, וישב שם שלשה ימים ראשונים של השבוע ההוא... שמורי הוליך את בנו הקטן שם עם כל אנשי ביתו, ושם גילחו את ראשו כמנהג הידוע ועשה שם יום משתה ושמחה.

אמנם כבר קדם לו רבי עובדיה מברטנורה שבאיגרת לאחיו (בשנת רמ"ט) תיאר את המתחולל בקבר רשב"י: "בי"ח אייר, יום פטירתו, באים מכל הסביבות ומדליקים אבוקות גדולות, מלבד הנר תמיד הדולק על הקבר" (ספר דרכי ציון). מנהג זה מופיע גם בספרי הלכה רבים (מגן אברהם תצג, ג; עטרת זקנים על השו"ע שם; ערוך השולחן או"ח תצג, ז; כף החיים סימן תצג), דבר המלמד על התפשטות המנהג ועל חשיבותו.

מכאן נלמד שאין לדחות מנהג קדום וחשוב זה גם כאשר ל"ג בעומר חל במוצאי שבת. ואם תשאל על דין מתנה לחלל את השבת, יש לומר שכשם שהתירו לצאת

בשיירה קודם השבת משום מצווה, הוא הדין לכאורה משום מצוות הדלקת המדורה בקבר רשב"י.

2. הדלקת המדורות בקבר רשב"י

אולם אין ספק כי הדלקת המדורה בליל ל"ג בעומר היא לא בגדר מצווה אלא בגדר מנהג בעלמא, והראיה לכך היא שמצאנו לא מעט פוסקים שיצאו בריש גלי נגד מנהג זה וביקשו לדחותו מטעמים שונים: החתם סופר (יו"ד רלג) העיד על עצמו כי הוא מן הפרושים ממנהג זה כדי

שלא אצטרך להיות יושב שם ומשנה מנהגם בפניהם ושלא ארצה להתחבר עמהם בזה... לקבוע מועד שלא נעשה בו נס ולא הזכר בש"ס ופוסקים בשום מקום... מנהגא הוא וטעמיה גופא לא ידענא.

וכן כתב הרב יוסף שאול נתנזון בספרו שואל ומשיב (מהדורה חמישית, סימן לט), שביום מות צדיק וחכם אדרבה יש להתענות ולא לחגוג,

ופשיטא שבימי האר"י ושאר קדושים אשר בארץ לא היו עושים רק לימוד על קברו ותפילות ותחנונים, ופשיטא שהבית יוסף וסיעתו לא היו מניחים לעשות כזאת, ורק אחר כך נתחדש המנהג ואחר כך חשבו למנהג קדום ומתייראים שלא יענשו ח"ו.

גם בשו"ת חקרי לב (יו"ד סי' יא) יצא נגד חגיגות ל"ג בעומר, בעיקר מפני ששורפים שם בגדים לשמחה ועוברים על איסור "בל תשחית", "ועם שידעתי גדולת רשב"י ז"ל בשמים ממעל ועל הארץ, לבי אומר לי דאין רצונו בכך"². וראה עוד בשו"ת שם

---

² אמנם היו פוסקים שהשיבו על טענות אלה: בספר מועדים בהלכה (פרק לג) כתב כי ר' שמואל העליר, רבה הראשי של צפת, פרסם קונטרס בשם "כבוד מלכים" (תרל"ד) שעניינו להשיב על הטענות של "בל תשחית",

אריה (או"ח סי' יד) שתמה "ושמחה זו מה זו עושה", וכן הגר"ע יוסף זצ"ל בשו"ת יחיה דעת (ח"ה סי' לה) העיר על בעיות צניעות וכשרות בחגיגות ל"ג בעומר בקבר רשב"י, וכתב: "שומר נפשו ירחק מהם, ושב ואל תעשה עדיף, ויבקר אצל ציון קברות התנאים הקדושים בזמן אחר שאין כל כך מבקרים רבים"³. גם החזון איש טען שיש בהליכה לקבר רשב"י בל"ג בעומר משום ביטול תורה (ספר מעשה איש ח"ה עמ' סח-סט; ח"ז עמ' יב).

יתרה מזאת, בכל ספרי ההלכה, ראשונים ואחרונים, נקבע כי מהותו של ל"ג בעומר כמועד קטן, קשורה לכך שביום ל"ג בעומר פסקה מיתתם של תלמידי ר' עקיבא. נראה כי גם אם ר' יוסף קארו הכיר את מנהג ההליכה לקבר רשב"י בל"ג בעומר, הרי שלא ייחס לו כל חשיבות הלכתית, ובספרו שולחן ערוך (או"ח תצג, ב) כתב: "נוהגים שלא להסתפר עד ל"ג לעומר, שאומרים שאז פסקו מלמות", וכוונתו לתלמידי ר' עקיבא, ואילו ליום טוב שעושים על קבר רשב"י אין כל זכר בספריו. אמנם הרמ"א (שם) כתב שבל"ג בעומר "מרבנים בו קצת שמחה ואין אומרים בו תחנון", אך במקור הדברים (מהרי"ל) ההקשר הוא הפסקת מותם של תלמידי ר' עקיבא בלבד.

לכן, כאשר ל"ג בעומר חל במוצאי שבת וההילולה במירון גורמת לחילול שבת המוני של אנשי ביטחון ומד"א המחויבים להיערך מבעוד מועד לקראת ההמונים, נכון הוא לדחות את ההדלקה ליום ראשון. וכשם שמצאנו שחכמים ביטלו מצוות עשה מהתורה של תקיעת שופר ונטילת לולב כאשר הן חלות בשבת, מחשש לחילול שבת שיטלטלו את השופר והלולב ביום השבת שלא לצורך (מגילה ד, ב), על אחת כמה וכמה במנהג בעלמא יש לעשות הכול כדי למנוע חילול שבת של כוחות

וספר שדי חמד (אסיפת דינים מערכת ארץ ישראל אות ו) שציטט את תשובתם של רבני טבריה לחתם סופר. מכל מקום לדעת הכול מדובר במנהג בעלמא ולא מעבר לכך.

³ זה מלבד הטענה כי אין כל מקור לכך שיום פטירת רשב"י הוא ביום ל"ג בעומר, וגם בזהר הקדוש אין מופיע בשום מקום של"ג בעומר הוא יום פטירת רשב"י. על כך כבר העיר החיד"א (מראית העין, ליקוטים, סי' ז), שהיה מגדולי הפוסקים והמקובלים, כי המסורת של"ג בעומר הוא יום פטירת רשב"י - מקורה בשיבוש בכתבי מהרח"ו, תלמידו של הארי"י.

הביטחון. הן כך קבעה הרבנות הראשית לישראל לדחות גם את ציון יום הזיכרון לחללי צה"ל ואת חגיגות יום העצמאות למדינת ישראל כאשר יש חשש לחילול שבת. כמו כן, דחיית הדלקת המדורות קלה יותר מפני שאפשר להדליק את המדורה בשעות היום של יום ראשון, שהוא עדיין ל"ג בעומר, שהרי אין כל עניין להדליק את המדורה דווקא בלילה. גם עדותו של מהרח"ו על מנהג האר"י הקדוש ששהה במתחם הקבר מל"ג בעומר במשך שלושה ימים רצופים, מלמדת כי כל הימים הסמוכים לל"ג בעומר ראויים גם הם לשמחה ולהתייחדות.

3. לפני עיוור לא תיתן מכשול

אמנם ניתן לטעון כי החיוב להימנע מחילול שבת משום פיקוח נפש מוטל על האדם המכניס עצמו למצב זה, אך לא מצאנו חיוב על אחרים להימנע ממעשים שיגרמו למאן דהו לחלל את השבת משום פיקוח נפש. על הדלקת המדורות אפוא יש לדון לא מצד "מתנה לחלל את השבת" אלא מצד "לפני עיוור לא תיתן מכשול", ומכיוון שמדובר באנשי ביטחון שבלאו הכי מחללים שבת, הרי לכאורה אין כאן משום איסור "לפני עיוור".

הן אמת כי נחלקו אחרונים אם יהודים מחללי שבת נכללים בגדר "לפני עיוור לא תיתן מכשול" ו"מסייע ידי עוברי עבירה" (עיין ש"ך יו"ד קנא ס"ק ו, ברכי יוסף ודגול מרבבה שם), אולם כבר הכריעו גדולי האחרונים (ראה לדוגמה חזו"א, שחיטה ב, טז) שבדורנו מחלוקת זו אינה רלוונטית, על אחת כמה וכמה כאשר מדובר באנשי ביטחון והצלה שרבים מהם שומרי שבת, שהרי מעלה גדולה היא לאנשי תורה ומצוות לשרת בכוחות הביטחון וההצלה העוסקים בהצלת הרבים, וכפי ששנינו "כל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא" (משנה סנהדרין ד, ה). יהודים יקרים אלה יצטרכו לנסוע ביום השבת רק משום שיהודים אחרים מקפידים על מנהג הדלקת המדורה במוצאי שבת, וזה לכאורה ודאי בגדר איסור "לפני עיוור לא תיתן מכשול".

4. דין "לפני עיוור" ומסייע בעבודת המשטרה

אך עדיין יש לטעון כי ההמונים המגיעים במוצאי שבת מטרם היא לקיים מנהג קדום ולא לגרום לחילול שבת, ומניין לנו שהליכה תמימה להילולה במוצאי שבת אסורה משום "לפני עיוור" ומסייע בדבר עבירה?

דיון מעין זה עלה על שולחן מלכים, מאן מלכי - רבנן, לפני עשרות שנים, כאשר שומרי תורה ומצוות הפגינו בשבת נגד חילול שבת ברשות הרבים. אז נשאלה השאלה אם אין בעצם ההפגנות משום "לפני עיוור" כיוון שהפגנות אלה גורמות לחילול שבת של כוחות המשטרה המתארגנים ביום השבת כדי לאבטח את ההפגנות.

הרב יצחק זילברשטיין שליט"א (תחומין ז, עמ' 117) טען כי מדברי המהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון סימן קמה) ניתן ללמוד שאין איסור "לפני עיוור" כאשר מדובר באונס או בקיום תקנת חכמים, ומשום שמטרת ההפגנות למחות על חילול שבת ולהעמיד הדת על תלה ברשות הרבים, הרי שהדבר מותר אף אם יש בו מכשול לשוטרים רבים, ושכן פסק הגרי"ש אלישיב זצ"ל (שם עמ' 119).

בנוסף לכך, טען הרב ישראל רוזן שליט"א (שם עמ' 139) שאיסור "לפני עיוור" הוא רק כאשר יש זיקה ישירה של נתינת איסור או כוונה להכשלה באיסור, כגון המושיט יין לנזיר (פסחים כב, א) או המכה בנו הגדול (מועד קטן יז, א), מה שאין כן כאשר מארגני ההפגנה אינם מזמינים משטרה, ואף אינם מעוניינים שהמשטרה תבוא, בוודאי שלא בדרך של חילול שבת, "בכהאי גוונא אין 'נתינה' ואין 'כוונה', וממילא אין אחריות מנקודת המבט של הכשלת לפני עיוור כלפי המתרחש, למרות שידוע וסביר כי משהו יחלל שבת בגין ההפגנה". הוא הביא לזה ראייה משו"ת ישועות משה (סימן לב) שדן אם יש בהגשת בקשה למשטרה על אישור הפגנה בשבת משום "לפני עיוור", ומדבריו אפשר לדייק שרק בגלל הצגת האישור והחתימה על הבקשה להפגנה יש לדון משום איסור "לפני עיוור", ולכן:

עניין "לפני עיוור" בהפגנות שבת אכן תלוי בדיוק בנקודה זו: אם המארגנים מעוניינים בנוכחות השוטרים ובעצם מזמינים אותם, אזי יש מקום לדון מצד "לפני עיוור" ומסייע, שהרי המזמין בעצם מתכוון להכשילם בחילול שבת.

ברם אם למארגנים אין זיקה לפעילות המשטרתית, ובוודאי היו מוותרים על נוכחותם, ולא ניחא להו בהם, ומאידך יש סיבות, לדעת המפגינים, להפגין בשבת - אזי לענ"ד אין כאן בית מיחוש מצד "לפני עיוור" ומסייע.

5. דחיית ברית מילה כשיש חשש לחילול שבת

ראיה לדברי הרב רוזן יש להביא מדברי הציץ אליעזר (חלק ו סימן ג) בדבר עריכת ברית מילה בשבת כאשר המוהל יודע שיהיו מוזמנים שיחללו את השבת בנסיעה. לטענת הציץ אליעזר, "מכיוון שאין פעולת המילה זוקקת כלל לחילול השבת על ידי העבריינים, ולא היא הגורמת באופן ישיר לחילול, ואין כאן שום הושטת דבר איסור לעבריינים", לכן אין בזה משום איסור "לפני עיוור" ומסייע. כן הסכימו האגרות משה (יו"ד ח"א סימן קנו), יביע אומר (חלק י או"ח סימן לב), והמנחת יצחק (ח"ג סימן לה) שכתב:

וכי יעלה על הדעת דמשום חשש גרמא באיסורים ידחה מצוה דאורייתא, דאם לא כן נאמר דיבטלו תפילה בצבור בשבת לשומרי שבת כהלכתו, משום שישנם בעונותינו הרבים כמותם שבאים לבית הכנסת בדרך איסור, אך בוודאי החיוב מוטל על מי שיש בידו למחות, להזהירם ולהתרחק מהם.⁴

עם זאת, יש פוסקים שאסרו על המוהל לקיים ברית מילה בשבת במצב כזה, כך כתב הגר"ש וואזנר שליט"א (שבט הלוי ח"ד קלד):

אם יש חשש מבוסס וקרוב לוודאי שיחללו על ידי זה שבת הן לפני המילה על ידי הסעות במכוניות, והן בשעת המילה חילולי שבת שלא הותרו על פי הלכה... כבר פסקתי כמה פעמים דאין לעשות בזה הברית בשבת.

⁴ ומה בין זה לבין תקיעת שופר ולולב שנדחו מחשש לחילול שבת – עיין תוס' מגילה ד, ב ד"ה ויעבירנה.

כך הובא גם בשדי חמד (כרך ו כללי הפוסקים טז, ט), וכך פסקו המהרש"ג (ח"ב סו"ס קכד) והגר"מ אליהו זצ"ל (שו"ת הרב הראשי ח"א סימן יב).

גם הסוברים שאין בזה כל איסור, הסכימו כי כאשר חילול השבת נעשה בידי המשפחה עצמה כחלק מן ההכנות לברית, במקרה זה על המוהל לדחות את הברית ליום ראשון - כך פסקו הרב משה שטרנבוך (תשובות והנהגות ה, רצ) והגר"ש אלישיב זצ"ל (ישא יוסף ח"ב סימן מז), זאת על אף שלכאורה אין זיקה ישירה בין ברית המילה שעורך המוהל ובין חילול השבת של המשפחה, ובוודאי שאין כאן נתינה או כוונה להכשיל באיסור חילול שבת.

6. גדר משטרה המחויבת על פי החוק לאבטח אירועים המוניים

אמנם בנידון דידן מארגני הילולת רשב"י אינם מזמינים את כוחות המשטרה וההצלה ואף אינם מעוניינים שכוחות אלה יחללו את השבת עבורם, אך נראה כי לדעת הפוסקים הסוברים שיש לדחות ברית מילה ליום ראשון במקום חשש חילול שבת, כל שכן בנידון דידן יסברו שיש לדחות את ההילולה ליום ראשון, אולם גם לדעת החולקים בדין ברית מילה, נראה לומר כי בברית מילה מחללי השבת מגיעים על דעת עצמם ואין זיקה ישירה בין המוהל ובין חילול השבת, ואילו כוחות המשטרה וההצלה מחויבים על פי חוק להגיע לאירוע שיש בו המוניים, בין אם הוזמנו בין אם לאו. על כן ודאי קיימת זיקה ישירה בין ההילולה המתקיימת במוצאי שבת ובין חילול השבת של כוחות המשטרה, והרי זה כמי שהזמינו בידיים את כוחות המשטרה לחלל את השבת. כך כתב גם רבה של העיר פתח תקווה הרב משה מלכה זצ"ל (תחומין ז עמ' 112):

ישנם הטוענים, וכי אנחנו מזמינים את המשטרה? היא באה מעצמה ואין אנחנו אחראים לחילולי שבת שלה. וכל פה יודה שאין טעם לדברים הללו: חדא, כאשר אנו מבקשים מהמשטרה רישיון להפגין, בזה אנחנו כאילו מזמינים אותם לבוא לשמור על הסדר. ואנו בעצמנו מעוניינים בנוכחותם, כדי לשמור שלא יהיו קטטות ומריבות. ועוד, אפילו אם יהיה במקרה שיצאנו

להפגין בלי רשות. עם כל זה החוק מחייב את המשטרה להופיע מיד במקום. אם כן אנחנו הגורמים להופעתם, אף אם לא הוזמנו על ידנו.

מכאן נבין מדוע הגר"ש אלישיב זצ"ל והרב זילברשטיין שליט"א (הובאו לעיל) ביססו את היתרם רק על חידושו של מהרי"ל דיסקין כי מחאה על העמדת הדת אינה בגדר "לפני עיוור", ולא טענו שמארגני ההפגנה לא הזמינו את כוחות המשטרה ולכן אינם אחראים לחילול השבת שלהם, משום שגם הם סברו שעצם ההגעה של המשטרה למקום ההפגנה, אף אם לא הוזמנה, יש בה משום איסור "לפני עיוור"⁵.

7. מגדר מלתא כדי למנוע חילול שבת

זאת ועוד, גם הפוסקים המתירים קיום ברית מילה בשבת למרות חילול השבת של המוזמנים, העירו כי במקום שיש צורך למגדר מילתא כדי לחזק את שמירת השבת, יש מקום למורה הוראה להפעיל שיקול דעת כדי לחזק את מעמד השבת. כך ביאר הגר"ע יוסף זצ"ל את תשובות המהרש"ג (ח"א או"ח סימן נג; ח"ב סו"ס קכד) המתייחסות לסוגיה זו, ולדבריו יש לבאר כך גם את התשובה המובאת בשדי חמד (שם). תשובת הגר"ע יוסף הובאה ביבטאון זכור לאברהם תש"נ קמג-קמד; שו"ת יביע אומר (שם). כך העלה גם בשו"ת ציץ אליעזר (שם): "אבל העלתי על הגליון גם דברי כמה מהפוסקים האוסרים בזה בכדי שלפני המורה ובא יהא לו סיוע הלכתי כאשר ימצא מקום של גדירת גדר עם דחיית המילה".

⁵ בשמירת שבת כהלכתה פרק מא, ב כתב כי במקום שיש פיקוח נפש חייבים להזעיק מכבי אש או משטרה על אף שהם עלולים לחלל שבת בדבר שאין לו קשר לפיקוח נפש, "דכל שעושה להציל חיי אדם מותר לעשותו גם אם כתוצאה מזה נעשה איסור אחר, כגון 'לפני עיוור', אף שאין לו שום קשר לעצם הצלת האדם" (שולחן שלמה, סי' שכח עמ' עד הערה יג). אמנם שם מדובר בפיקוח נפש שאינו תלוי באדם, ולכן אין לשקול חשש של איסור "לפני עיוור", בניגוד לנידון דין שאנו היוצרים את המציאות של פיקוח נפש. ודו"ק.

8. מגדר מילתא בחילול שבת של המונים

ואם על חילול שבת של יחידים הכריעו כל גדולי האחרונים שיש למורה הוראה מקום לדחות את ברית המילה ליום ראשון משום מגדר מלתא, מה נענה אנו כאשר מדובר בחילול שבת של המונים - אלפי שוטרים ואנשי הצלה וביטחון, נהגי הסעות וכד' - שכולם בלא יוצא מן הכלל מחללים שבת רק בגלל החוגגים את ל"ג בעומר מיד במוצאי שבת. האם אין בכך זילות לשבת? האם אין ערך לכך שהמוני בית ישראל - מסורתיים וחילוניים - הנוהגים להדליק מדורה בל"ג בעומר, נמנעים מחילול השבת רק בזכות הקריאה לדחות את ל"ג בעומר ליום ראשון? צא ולמד מדברי החזו"ן-איש (או"ח לח, ד) שבאשר לשימוש בחשמל אף לצורך פיקוח נפש, פסק כי אם ניתן לצמצם את חילול השבת על ידי התארגנות מתאימה לפני השבת, "אסור להשתמש בו, מפני שיש בשימוש איסור חילול ה' שאינו חס לכבוד שמים, כיוון שהוא שימוש ציבורי והעובר בשבת עושה במרד ר"ל, והנהנה ממעשיו מעיד ח"ו שאין לבו כואב על חילול שבת".

ואם בחילול שבת מחמת מצוות המילה, שהיא מצוות עשה של "וביום השמיני ימול בשרו", יש מקום לומר שאף במקום של חילול שבת אין לדחותה ליום ראשון, כיצד זה נתיר חילול שבת משום מנהג בעלמא שחל להיות במוצאי שבת שהוא דבר הניתן לדחותו ליום ראשון?

כך היא גם מסקנתו של הרב שמואל רבינוביץ' שליט"א, רב המקומות הקדושים (שו"ת שערי ציון סימן טו), שכתב שאף אם נוכיח שאין בחילול שבת של כוחות המשטרה משום גדר של "לפני עיוור", "יש לפעול ככל שניתן לצמצם את חילולי השבת, הן בפעילות הציבורית, והן בהתארגנות במקום, כמו לדחות את ההדלקה למאוחר יותר בכדי שהדבר לא יביא להתפרסות שוטרים בתוך החצר של הקבר לפני צאת השבת", ושכן דעתו של הרב זלמן נחמיה גולדברג שליט"א (מכתבו של הרב גולדברג מובא שם) שכתב:

אין ספק שיש להימנע מלהדליק את ההדלקה במוצאי שבת, ויש להדליקו ביום ראשון ביום כדי למנוע חילול שבת. ויש להודיע לקהל הרחב ולמשטרה

לא לבוא למירון בליל מוצאי שבת... שלרשב"י ניחא ליה מאוד שח"ו לא יחללו שבת בגינו אלא ישמרו שבת, וממילא יהיה לנו למליץ.

9. בין פעולות אבטחה בשגרה לפעולות חד-פעמיות

ואם תאמר, הרי השוטרים בלאו הכי עוסקים בהצלה בכל שבת, ומה ההבדל אם עוסקים בשבת בעבודות שיטור בערים הגדולות או שעוסקים בעבודות שיטור בשבת במתחם קבר רשב"י. שוטר מה לי הכא מה לי התם? על כך נשיב ונאמר שיש הבדל בין פעילות משטרתית שבשגרה שהיא מחויבת המציאות כדי לשמור על הסדר הציבורי והחוק, לבין פעילות משטרתית שיש בה צורך בהיערכות מיוחדת של גיוס מאות ואף אלפי שוטרים, שאילולי אירוע זה לא היו מחללים את השבת כלל.

נוסף על כך, יש הבדל בין אירוע המתקיים בערים הגדולות שמשרתים בהן מאות ואף יותר שוטרים, וניתן להיערך לאבטחת אירועים המוניים בשבתות ובימים טובים בלי לגייס כוחות משטרה ממקומות אחרים בארץ, ובלי לחלל את השבת באופן חריג, ובין מתחם קבר רשב"י, שכוחות המשטרה שם בשגרה דלילים מאוד ונדרשת הסעת מאות שוטרים מכל רחבי הארץ ביום השבת אך ורק כדי לאבטח את האירוע המתקיים מיד במוצאי שבת.

זאת ועוד, בערים הגדולות, בגלל סדרי הכוחות הגדולים שבשגרה, ניתן גם לאבטח אירועים המוניים וגם להמשיך ולטפל באירועים השגרתיים, שהרי לא ניתן להפקיר את רחובות ישראל בגלל אירוע המוני המתקיים בעיר. דבר זה לא ניתן להיעשות כאשר מאבטחים את מתחם קבר רשב"י, ומשום כך יש צורך גם בתחלופת הכוחות ביום השבת כדי שניתן יהיה לטפל גם בשאר האירועים המתרחשים בערים הגדולות.

במילים אחרות, פריסת הכוחות בעיר הגדולה אינה מצריכה חילול שבת חריג גם לשם אירוע חריג, ואילו פריסת הכוחות בקבר רשב"י זוקקת פריסת כוחות חריגה המביאה לחילול שבת חריג.

ג. הלכות מדינה

לעיל הובא ציטוט מדברי האגרות משה שממנו עולה שבמקום שיש אחרים היכולים למלא משימות שיטור בשבת, על שוטר שומר תורה ומצוות להימנע מחילול שבת. אך האגרות משה כתב כן על רופא המשרת בבית חולים של גויים, וביכולתו להתחלף עם רופאים שאינם מחויבים בשמירת השבת, ועל כן בוודאי ראוי ונכון הוא שרופא יהודי שומר שבת יימנע מחילול שבת. אולם משטרת ישראל מונה עשרות אלפי שוטרים יהודים, ורבים מהם שומרי תורה ומצוות, ואם שוטר יימנע ממשמרת בשבת - יהודי אחר יעשה את מלאכתו ויחלל שבת. על כך כתב בשמירת שבת כהלכתה (פרק מ סעיף כג): "רופא שומר תורה ומצוות שיש לו תורנות בבית החולים אל יחליפנה עם מחלל שבת... ויש לו שכר טוב מאת השם".

טעם נוסף ומהותי יותר לדין זה כתב הרב שאול ישראלי זצ"ל (עמוד הימיני סימן יז, ז). הוא קבע כי בשאלות הלכתיות הקשורות לעבודת המשטרה, איננו עוסקים בשאלה זו מתוך מבט פרטי על השוטר השומר תורה ומצוות אלא במבט על המדינה כולה:

דבר ברור שהדיון בנקודה זו אינו צריך להביא בחשבון את מספר שומרי התורה במשטרה כיום הזה, אלא אנו מחויבים לדון כאילו כולם מוכנים לשמוע בקול התורה ולהשמיע להם את ההלכה כפי שהיא לכולם באופן שווה, ועד כמה שהמותר הרי זה מותר לכולם, ואין ראוי להימנע מזה, ועד כמה שזה אסור עלינו לחתור שיהא זה חוק כללי הנוהג ומחייב את כל אנשי המשטרה כאחד.

לכן אם אבטחת אירוע המוני היא מעשה המותר על פי ההלכה, מכיוון שיש בו משום פיקוח נפש, הרי שהנסיעה בשבת לצורך כך מותרת לכל השוטרים בלא יוצא מן הכלל.

מדברי הרב ישראלי ניתן לפתח נקודה נוספת. בסוגיות אלה אנו בעצם עוסקים בשאלות שיש להן השלכות להלכות מדינה, ולכן פסיקה בשאלות אלו מחייבת גם התייחסות כללית למציאות של חיים יהודיים במדינה יהודית. ברי לכל בר דעת שהחיים במדינת ישראל אינם יכולים להתנהל בלא משטרה חזקה הפועלת ללא לאות גם בשבתות ובימים טובים כדי לשמור על הסדר הציבורי ועל שלום האזרחים, שהרי כלל ידוע הוא שאין סומכים על הנס (פסחים ח, ב). משום כך, לא ניתן לומר ששוטר שומר תורה ומצוות יימנע מעשיית מלאכתו גם בשבת, שהרי גם כאשר כל השוטרים במדינת ישראל יהיו שומרי תורה ומצוות, עדיין נצטרך משטרה בשבת שתסייר ברחובות ותיתן מענה במקרים של פיקוח נפש וכד'.

סברה זו נכונה גם כאשר אנו דנים בקיום השגרה בשבתות במדינת ישראל, שהרי ברור לכל בר דעת כי יהודים לא יימנעו בשבתות ובימים טובים מתפילה בבתי הכנסת או מהליכה לכותל המערבי, או יימנעו מקיום תהלוכות של מצוות ושמחות מפני שהמשטרה מאבטחת אירועים אלה בשבתות, שהרי אי אפשר לומר שיהודים לא יצאו בשבתות וימים טובים מהבית כדי ששוטרים לא יצטרכו לסייר ברחובות ולשמור על הסדר. לכן ברור שהחיים בתוך מדינה כוללים גם את צורת החיים הרגילה הכוללת אירועים בשבתות ובימים טובים על כל מה ששומע מכך. מעין זה כתב המנחת יצחק (ח"ג סימן לה):

וכי יעלה על הדעת דמשום חשש גרמא באיסורים ידחה מצוה דאורייתא, דאם לא כן נאמר דיבטלו תפילה בצבור בשבת לשומרי שבת כהלכתו, משום שישנם בעונותינו הרבים כמותם שבאים לבית הכנסת בדרך איסור.

על אחת כמה וכמה כאשר אין מדובר באנשים העושים איסורים, אלא בכוחות משטרה העוסקים במצוות שמירת שלום הציבור, שלא משום שהמשטרה עוסקת בשמירת הסדר הציבורי נמנע מקיום מצוות שבשגרה ברשות הרבים. שגרה זו ודאי כוללת אירועים המוניים המתקיימים בשבתות ובימים טובים ובלבד שהם בגדר מצווה שלא ניתן לדחותם. לכן מתוך מבט של קיום החיים במדינה, המשטרה מחויבת לאבטח אירועים אלה. יוצא מכלל זה הוא אירועים שאין כל חובה או מצווה

לקיימם דווקא בשבת או מיד במוצאי שבת. אירועים אלו ודאי אין חובת השוטרים והמשטרה לחלל את השבת בעבורם.

ד. סיכום

ל"ג בעומר שחל להיות במוצאי שבת ראוי לדחות את הילולת רשב"י ליום ראשון כדי למנוע חילול שבת של כוחות הביטחון וההצלה וכפי שקראה מועצת הרבנות הראשית לישראל. על אף שלקריאה זו הצטרפו גדולי הרבנים שבדור, לצערנו הרב קריאת הרבנים לא נענתה על ידי החוגגים את הילולת רשב"י במירון, ולכן מותר לשוטר לנסוע בשבת כדי לאבטח אירוע זה שמשתתפים בו המונים מחשש של סכנה ופיקוח נפש של הרבים. כמו כן, אין השוטר חייב להימצא במתחם הקבר מערב שבת כאשר זה בא על חשבון סעודת שבת עם בני המשפחה וגורם לטרחה מרובה.